

HÝBEJME VOLBAMI

aneb „volební program“ Hnutí DUHA 2017

Proč by volební programy měly mít jen politické strany? A proč by jen politici měli vést předvolební kampaně? Ve volbách se nerozhoduje pouze o tom, kdo bude sedět v poslanecké sněmovně. Jde také o to, jestli budou noví (a staronoví) politici prosazovat zdravější prostředí pro život a lepší ochranu přírody.

Proto Hnutí DUHA – česká ekologická organizace – zahajuje předvolební kampaň. Nechceme hlasy voličů a voliček pro sebe, chceme je pro zdravější prostředí pro život a lepší ochranu přírody a krajiny. Nenabádáme k volbě konkrétní strany nebo kandidáta či kandidátky. Umožňujeme lidem, aby s nimi před volbami komunikovali a ptali se jich, jestli a jak se zasadí o lepší ochranu divoké přírody, vyčištění smogu, energetickou soběstačnost, snadnější recyklaci odpadů nebo záchranu zemědělské půdy. Jednoduše, přes www.hybejmevolbami.cz.

Pro inspiraci kandidátům a kandidátkám i jejich voličům a voličkám představuje Hnutí DUHA svůj „volební program“. Nejde o vyčerpávající seznam všech opatření, které bude nutné provést. Je třeba mít priority. Toto jsou prioritní cíle ekologické politiky pro příští čtyři roky, jak je vidí Hnutí DUHA:

Cíl 1: Krajina odolná proti suchu a poskytující prostor divoké přírodě

Cíl 2: Čistý vzduch a dostupná domácí energie

Cíl 3: Rychlá, pohodlná a ekologická doprava

Cíl 4: Suroviny kolující ekonomikou

Cíl 5: Občané mající práva hájit své prostředí

Co by tedy podle nás měly politické strany po volbách prosadit, aby naše ekonomika byla méně o montovnách a více o kvalitnějších pracovních místech či aby naše krajina nebyla zbožím na jedno použití nebo aby se o své prostředí mohli lépe starat sami občané?

Cíl 1: Krajina odolná proti suchu a poskytující prostor divoké přírodě

Krajina, příroda a půda jsou poklady, které si musíme chránit. Potřebujeme řešení, která zajistí dostatek vody i ochranu před povodněmi a erozí zemědělské půdy, posílí odolnost proti klimatické změně a zároveň nabídnou nové turistické využití.

Změna klimatu klade na českou krajinu nové nároky. Je třeba připravit se na zvládnání sucha, ale i povodní. Základním úkolem je tedy zvýšit schopnost krajiny zadržovat vodu. Krajina také trpí postupující degradací zemědělské půdy, která je výsledkem příliš intenzivního využívání a hospodaření na velkých plochách a ohrožuje budoucí zajištění potravinové soběstačnosti.

Pouze 0,3 % krajiny jsou ponechána divoké přírodě. To je problém z několika důvodů:

1. ochraně biologické rozmanitosti chybí ochrana procesů jako jeden z pilířů (kromě ochrany druhů a stanovišť),
2. není uspokojena poptávka veřejnosti, kdy 71 % lidí podporuje ochranu divoké přírody, a tím ani využít potenciál turismu pro rozvoj místní ekonomiky (často v místech, které ekonomický impuls potřebují),
3. neexistuje možnost studovat dopady změn klimatu na lesní ekosystémy a na základě těchto poznatků pak předcházet dopadům v hospodářských lesích¹.

Druhová skladba lesů neodpovídá přírodním podmínkám a náprava je příliš pomalá. Rizikem – násobeným změnou klimatu – je rozsáhlé odumírání lesů a ztráta jejich funkce z hlediska zadržování vody a produkce dřeva².

Stavy spárkaté zvěře jsou trvale příliš vysoké, naopak není dostatek přirozených predátorů. Spásáním mladých stromků pak spárkatá zvěř zpomaluje či znemožňuje potřebnou změnu druhové skladby lesů a jednotlivé projekty zásadně prodražuje.

Jaké úkoly by měla dostat budoucí vláda a poslancecká sněmovna a jejich členky a členové?

Je potřeba přenést se přes resortní rozepře a rozjet ve velkém realizaci úkolů z Národního akčního plánu adaptace na změnu klimatu. Zejména jde o revitalizaci vodních toků, které byly v minulosti napříměny a fungují jako kanály odvádějící vodu z krajiny. Je nutné vracet do krajiny mokřady, které působí jako houba zadržující vodu lépe a levněji než betonové přehradly.

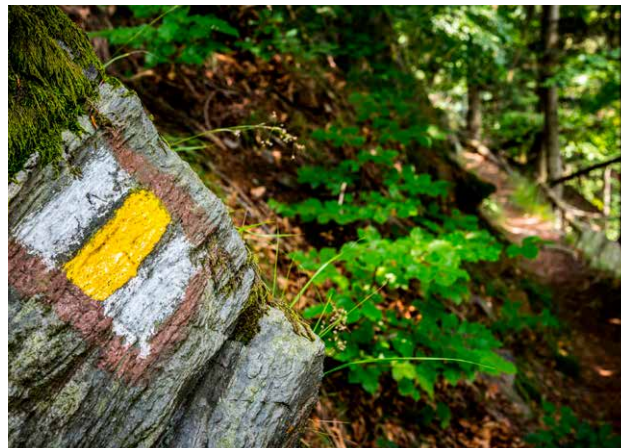

Výsadby zeleně v krajině pomohou snížit větrnou i vodní erozi zemědělské půdy. Zároveň však musí být vyhláškami zpřísnovány samotné limity pro erozi půdy, které zemědělci musí splnit.

Stát musí na základě Strategického rámce ČR 2030 identifikovat vhodné plochy pro reprezentativní síť území (min. 10 km²) ponechaných samovolnému přírodnímu vývoji a zároveň přístupu veřejnosti a několik prvních území po dohodě s vlastníkem a správcem vymezit. Zároveň je potřeba navázat na dobrou novelu o ochraně přírody, která přinesla moderní pravidla pro národní parky, a přijmout pro každé z našich nejcennějších chráněných území nové tzv. zonace a zásady péče o národní park, které stanoví konkrétní a rychlý harmonogram rozšiřování zón divoké přírody na alespoň polovinu území každého z národních parků, což je dle zákona cílem národních parků.

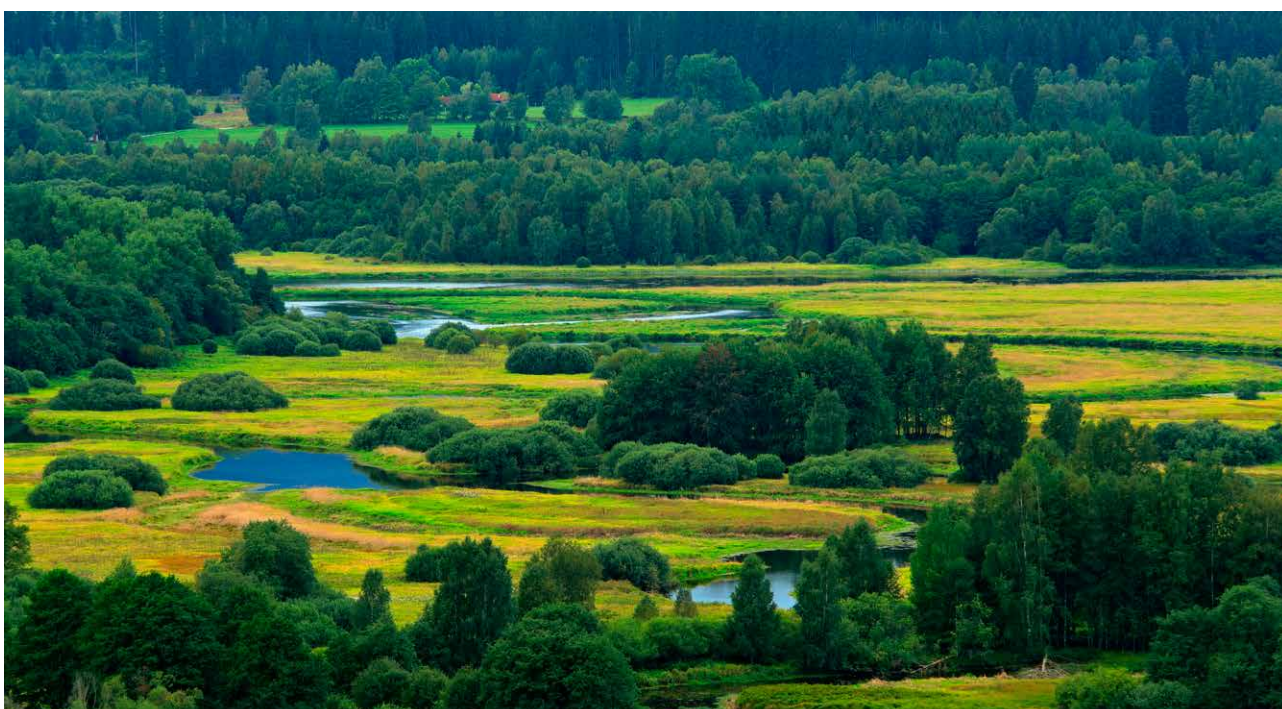
Pokud to neudělají současní ministři zemědělství a obrany, je třeba zavést ve státních lesích spravovaných

podniky Lesy ČR, s.p. a Vojenské lesy a statky, s.p. mezinárodně uznávanou certifikaci FSC, která zaručuje dodržování pravidel udržitelného lesního hospodaření a zachování lesů pro příští generace a zároveň udržení tisíců pracovních míst v našem dřevařském a nábytkářském průmyslu.

Naše velké šelmy si zaslouží speciálně vyškolené policisty, kteří budou pátrat po pytlácích, a také to, aby při plánování dálnic či průmyslových areálů zůstávala krajina průchodná.

České lesy nutně potřebují novelu lesního zákona, která bude posilovat přírodě blízké hospodaření (omezení holosečí, ponechávání části dřeva k zetlení, zlepšení druhové skladby, využívání přirozené obnovy a tak dále). Stejně potřebná je novela mysliveckého zákona a prováděcích předpisů, které určí povinnost stanovovat plán lovu podle škod na lesních porostech³.

Cíl 2: Čistý vzduch a dostupná domácí energie

Je nutné snížit bezpečnostní hrozbu, kterou je nadměrná závislost na dovozu paliv a zároveň zajistit teplé a pohodlné domovy i menší rodinné účty. Potřebujeme usnadnit výrobu domácí čisté energie, posílit český průmysl, vytvořit kvalitní pracovní místa a srazit znečištění ovzduší. Zároveň je třeba zajistit český příspěvek k zastavení globální změny klimatu na relativně bezpečné úrovni.

Česká ekonomika je silně závislá na fosilních palivech (z 80 %), která z větší části pochází z dovozu (ropa, plyn). Každý den z naší ekonomiky odtéká 370 milionů Kč, ročně 136 miliard⁴. Hnědé uhlí zase způsobuje ročně desetimiliardové škody na veřejných i soukromých rozpočtech z důvodu negativních dopadů na zdraví a životní prostředí⁵.

Velkým problémem je plýtvání energií, naše ekonomika je čtvrtá nejvíce energeticky náročná v EU. Přitom ekonomové z Úřadu vlády ČR pomocí výpočtů vyvrátili, že by šlo o nutnou daň za vysoký podíl průmyslu v našem hospodářství. Úspory energie mají výnosy 4–6 % a nerealizují se kvůli bariérám a tržním selháním.

Je otázkou času, kdy se neřešená závislost na fosilních palivech obrátí proti českému průmyslu i domácnostem. Naopak nové technologie spotřebují méně paliv a surovin, takže české průmyslové podniky budou konkurenceschopnější na mezinárodním trhu. Obce a domácnosti posílí svoji energetickou soběstačnost a srazí účty za energii.

Dojde k posílení rozvoje venkova (nový zdroj příjmů obcí, zemědělců a rodin díky solárním či větrným elektrárnám) a energetické bezpečnosti regionů i státu využíváním

domácích zdrojů energie. Například větrné elektrárny mohou v Česku vyrobit stejné množství energie jako jaderné reaktory, ovšem za pouhou šestinu ceny⁶. Jejich rozvoj by také zajistil už v příští dekádě více než 2 tisíce pracovních míst ve vývoji, výrobě, výstavbě a údržbě turbín⁷. Stejně jako ostatní čisté, obnovitelné zdroje zatím větrné elektrárny nemohou bez podpůrných mechanismů konkurovat elektřině vyráběné v uhelných elektrárnách – ty jsou ovšem podporovány tím, že neplatí miliardové škody způsobené na životním prostředí a zdraví občanů. Pokud by platily, elektřina z uhlí by byla dražší než z větru.

Ceny malých střešních fotovoltaických systémů klesly tak, že se již domácnostem, obcím i podnikatelům začíná vyplácet si je pořizovat. Největší překážkou pro jejich pořizování je tak nejistota v budoucím nastavení tarifů pro samovýrobce elektřiny, které zásadně ovlivní ekonomickou návratnost jejich investice.

Jaké úkoly by měla dostat budoucí vláda a poslancecká sněmovna a jejich členky a členové?

Zásadní je udržení a stabilizace státních programů, které pomáhají financovat rodinám či obcím zateplování a další

úspory energií v budovách. Pravidla různých programů je třeba sjednotit a odbyrokratizovat (dobrým vzorem pro ostatní je systém Nové zelené úsporám). Dle propočtu stavebních firem je potřeba zajišťovat z fondů EU a dalších zdrojů 8–10 miliard korun ročně. Dále je potřeba připravit nedotační finanční nástroje (například garance pro banky nebo investiční rámce pro penzijní fondy), kterými bude možné motivovat k zateplování po roce 2020, kdy již nejspíše nebude zdaleka tolik peněz z EU.

Domácí vytápění uhlím znečišťuje ovzduší prachem a rakovinotvornými látkami. Kotlíkové dotace by měly pokračovat i po roce 2018 (kdy bude vyčerpána aktuálně připravená částka z fondů EU). Ale už od roku 2018 by měla přestat podpora kotlů, kde se dá pálit uhlí. Nejchudší domácnosti budou potřebovat zaplatit výměnu kotle či kamen kompletně a navíc pomoci s administrativou.

Vláda Bohuslava Sobotky zbytečně prolomila limity těžby hnědého uhlí na velkolomu Bílina. Zároveň však rozhodla o zachování limitů na velkolomu Československé armády a rozjela programy na restart Ústeckého (a také Karlovarského a Moravskoslezského) kraje, odcházející horníci mají nárok na speciální sociální dávky. Nová vláda by proto měla deklarovat, že odolá případným pokusům těžařů prosadit nesmyslné prolomení limitů a naopak bude pokračovat v sociálně citlivé transformaci a ozdravení krajů.

Příští vláda by naopak neměla poskytovat jakékoliv typy státních záruk a veřejné podpory pro jadernou a uhelnou

energetiku, které by zatížily státní pokladnu, účty spotřebitelů nebo zvýšily závislost energetiky na cizím státu. Politici by také neměli připustit udělování výjimek z nových evropských limitů pro znečištění.

S pořízením střešních fotovoltaických elektráren pomáhají různé dotační programy. Jejich podmínky je potřeba upravit tak, aby zajistily co nejefektivnější čerpání na malé fotovoltaické systémy ze strany domácností, obcí i podnikatelů. Také je nutné ve spolupráci s distributory elektřiny a Energetickým regulačním úřadem připravit tarifní podmínky pro samovýrobce, které zajistí spravedlivé rozdělení nákladů na distribuční sítě a zároveň podpoří rozvoj samovýroby.

Potřebujeme srozumitelný a závazný jízdní řád pro snížení fosilní závislosti. V Británii to vyřešili rámcovým zákonem (Climate Change Act) a za prvních 8 let srazili emise skleníkových plynů již o čtvrtinu a překonávají s předstihem evropské cíle⁸. Také Sobotkova vláda slíbila tzv. antifosilní zákon, ale nezvládla jej připravit a předložit. Příští vláda by to měla napravit.

Předpoklady Státní energetické koncepce ČR, že se sníží spotřeba hnědého uhlí o 73 %⁹ a bude využíváno místo neefektivních kotlů a elektráren spíše v teplárnách, se nenaplní, pokud nebude novelou energetického zákona zavedena penalizace nízkoúčinné výroby elektřiny a také zpoplatnění znečištění z domácích kotlů a kamen. Vybrané poplatky však musí zároveň domácnostem pomoci instalovat si čistý zdroj vytápění.

Novela stavebního zákona a jeho vyhlášek musí umožnit vymahatelnost požadavků na energetickou náročnost budov ve stavební praxi. Novela zákona o rozpočtových pravidlech je pak potřeba proto, aby byla umožněna realizace energetických služeb ve vládních budovách.

Novela zákona o podporovaných zdrojích energie by měla obnovit přiměřenou podporu pro ty větrné elektrárny (či další obnovitelné zdroje), ve kterých dostanou obce, občané a podnikatelé z jasně definovaného okolí možnost se majetkově zapojit.

Cíl 3:

Rychlá, pohodlná a ekologická doprava

Lidé se potřebují pohybovat bezpečně a snadno pěšky i na kole, rychle a pohodlně veřejnou dopravou. Auta se spalovacími motory musí postupně nahrazovat vyspělejší technologie, aby se ve městech dalo lépe dýchat. Kamiony patří na dálnice nebo lépe zboží na železnici, pomůže i posilování místní výroby a spotřeby.

Experti pro české Ministerstvo životního prostředí spočítali, že do roku 2020 by mohlo přesehnout z aut na veřejnou dopravu 15 % a v roce 2050 už dokonce celá polovina dnešních řidičů¹⁰. Druhá polovina bude usadat za volant aut s čím dál nižší spotřebou a postupně přede- vším do elektromobilů.

Jaké úkoly by měla dostat budoucí vláda a poslanecká sněmovna a jejich členky a členové?

Abychom toho dosáhli, je potřeba posilovat zákony, které přimějí výrobce dodávat na trh auta s mnohem efektivnějšími motory. Nezbytná je silná podpora pro rychlou a pohodlnou veřejnou dopravu a sítě cyklostezek ve městech. Je ale třeba také vytvářet podmínky pro sdílení aut, tzv. carsharing (například vyhrazená parkovací místa).

Již dnes vznikají v úspěšných městech jako je Londýn, Stockholm nebo Amsterdam nízkoemisní zóny, kam nemohou auta vypouštějící více znečištění. Platí se mýto za vjezd do středu města a zvyšují se poplatky za parkování v centrech. Opatření v těchto městech zlepšilo ovzduší a generuje peníze na cyklostezky či moderní vozidla městské dopravy. Řidičům jsou k dispozici odstavná parkoviště na okraji napojená na rychlé spoje veřejné dopravy do středu města¹¹. Některá velká města jako Paříž, Athény, Madrid či Mexiko City dokonce zakázala od roku 2025 vjezd všem dieselovým autům, ty jsou totiž hlavní příčinou znečištění poléťavým prachem.

Spotřeba fosilních paliv je dnes zbytečně zvyšována i neuváženou urbanizací příměstské krajiny. Satelitní městečka nebo supermarkety vystrčené na periferiích každý den způsobují proudy aut. Desetitisíce lidí putují za prací, do školy nebo na nákup automobilem. Lze to změnit. Zatímco například územní plány českých měst a obcí umožňují výstavbu hypermarketů téměř všude, ve většině rakouských spolkových zemí jsou nastaveny přísné limity¹².

Omezení velikosti prodejen podle potřeb konkrétních měst vede k hustější síti menších obchodů, která je doplněná jen několika většími v uzlových bodech městské dopravy.

Problémem řady českých měst a obcí jsou stovky projíždějících kamionů. Navíc dálková přeprava kamiony (místo vlaků) zvyšuje závislost ČR na dovozu ropy. Ke zmírnění negativních dopadů má sloužit systém vybírání mýtného, který je ovšem ve své stávající podobě neefektivní. Vzhledem k tomu, že mýtné se vybírá pouze na dálnicích a rychlostních silnicích, dochází k častému objíždění zpoplatněných úseků. K nápravě stávajícího stavu je nutné:

- rozšířit mýtné (aby se zamezilo objíždění),
- zvyšovat mýtné poplatky pro nákladní dopravu (aby svým motivačním potenciálem přispěly k přesunu části přepravy nejen mimo obce, ale také na čistší způsoby dopravy méně závislé na ropě)
- a reinvestovat výnosy do železniční dopravy.

Mýto je však zejména opatřením, které podpoří místní ekonomiky. Zbytečné dovozy a vývozy jednoho a téhož druhu zboží se stanou minulostí, stejně jako proudy kamionů, které jej vozí sem a tam.

Cíl 4:

Suroviny kolující ekonomikou

Zvýšení prevence vzniku a recyklace odpadů na úroveň vyspělých evropských zemí sníží plýtvání a dovoz surovin a umožní obcím snížit poplatky za odpady rodinám, které třídí. Češi jsou přitom dobří v třídění plastových obalů a třídění odpadů považují za součást dobrého vychování, jenže stále nemají k dispozici dostatečné podmínky. Je třeba zajistit, že třídění bude pro občany nejen správné, ale také snadné.

Česká republika recykluje pouhých 35 % komunálního odpadu¹³. Zbytek končí na skládkách nebo se spálí. Přitom sousední Německo nebo některé evropské země recyklují až dvakrát více.

I když se to zlepšuje, stále v recyklaci rozhodně nejsme premianty. Statistiky, které to tvrdí, se týkají pouze třídění malé části odpadů – plastových obalů. V tom jsme opravdu dost dobří a mohli bychom se zlepšit i v dalších surovinách. Jisté je, že Češi a Češky považují třídění odpadu za správné a samozřejmé.

Propočty, které za Špidlovy vlády nechalo Ministerstvo životního prostředí udělat na Univerzitě Karlově, potvrdily, že populární recyklace je také levnější. Má nižší investiční i provozní náklady než spalovny. To potvrdily následně i další studie.

Česko stojí před zásadním rozhodnutím. Buď využijeme miliardy, které jsou k dispozici z EU fondů, ke snížení nákladů domácností na odpady a na zvýšení recyklace, nebo budeme rodinám zvyšovat poplatky na stavbu dražích spaloven. Češi rádi třídí odpady a považují to za součást slušného vychování. Politici musí zajistit, aby třídění bylo nejen správné, ale také snadné. Zároveň se tím ušetří cenné dovážené suroviny a posílí soběstačnost a tedy i bezpečnost České republiky.

ČR se také musí připravit na novou legislativu EU, známou pod označením „Balíček pro oběhové hospodářství“. Evropská komise navrhuje omezit skládkování komunálních odpadů na 10 % a zvýšit míru recyklace do roku 2030 na 65 %¹⁴.

Ne všechny odpady se dají recyklovat, takže Plán odpadového hospodářství ČR počítá i s energetickým využitím zbytkového odpadu. V tom případě je nutně jasně vymezit potřebné kapacity spaloven, jinak pohltí

i recyklovatelné suroviny a změni je na exhalace a škváru s popílkem směřujícím na ... skládky.

Jaké úkoly by měla dostat budoucí vláda a poslancecká sněmovna a jejich členky a členové?

Nutně potřebujeme aktualizovat podobu Plánu odpadového hospodářství ČR, základní dokument popisující, jak se bude nakládat s odpady, jaké jsou priority a jaké máme cíle. Plán musí zajistit zvýšení recyklace celkového komunálního odpadu dle evropských cílů schválených v Balíčku pro oběhové hospodářství.

Obce však potřebují také metodickou pomoc Ministerstva životního prostředí. Přestože řada obcí má výborné systémy, většině ostatních jde stále špatně třídění bioodpadů, proto je potřeba ministerská vyhláška, která nastaví standard.

Potřebujeme také nový zákon o odpadech, který povede k naplnění evropských cílů schválených v Balíčku pro oběhové hospodářství, bude motivovat k třídění a zároveň zavádění lepších recyklačních služeb v obcích, zvýší skládkovací poplatek a zavede recyklační slevu pro obce dosahující recyklace dle evropských cílů.

Cíl 5: Občané mající práva hájit své prostředí

Pokud chceme mít zdravé prostředí, musíme mít jako občané možnost ho i sami hájit. Proto musí stát vrátit lidem právo připomínkovat záměry a stavby, které jim v roce 2017 odebral. Zároveň je opravdu potřeba zjednodušit a zrychlit povolování staveb.

V praxi jde o novelu stavebního zákona, která přinese opravdové zjednodušení správních procesů (například sloučení různých řízení) a zároveň vrátí možnost občanských spolků účastnit se územních a stavebních řízení.

Za zdržování staveb mohou složité procesy a hlavně pomalá práce úřadů a chyby státních investorů. Občané budou mít vždy nepřekročitelné lhůty, zatímco úřady nyní běžně překračují lhůty pro rozhodnutí o celé měsíce.

Zdroje:

1. http://www.hnutiduha.cz/sites/default/files/publikace/2015/06/diverzita_2013.pdf
2. <http://stavba.tzb-info.cz/drevostavby/9980-zmeny-v-druhove-skladbe-ceskych-lesu>
3. http://www.hnutiduha.cz/sites/default/files/publikace/typo3/premnozена_zver_reseni.pdf
4. Statistika zahraničního obchodu <http://apl.czso.cz/pll/stazo/STAZO.STAZO> (kód KN8 pro zemní plyn je 27112100 a pro ropu 27090090)
5. Měrné externí náklady výroby elektrické energie v uhelných parních elektrárnách v České republice, COŽP, Univerzita Karlova (2012)
6. http://hnutiduha.cz/sites/default/files/publikace/2015/03/infografika_vitr.pdf
7. <http://www.hnutiduha.cz/vetrna-energetika-nejmene-2-426-trvalych-pracovnich-mist-jiz-v-pristi-dekade>
8. <http://www.hnutiduha.cz/aktualne/uspech-britskeho-antifosilniho-zakona-britanie-uz-temer-plni-evropsky-klimaticky-cil-pro>
9. <http://www.hnutiduha.cz/aktualne/potreba-hnedeho-uhli-se-dle-energeticke-koncepcce-snizi-o-73-procent-teplarny-uhli-za-limity>
10. Spitz, J., et Pur, L.: Zpráva o potenciálu snížení emisí skleníkových plynů v ČR, Enviros pro MŽP, Praha 2007.
11. Patrik, M., Šuta, M.: Aby se ve městě dalo dýchat. Příklady efektivních opatření ke zlepšení kvality ovzduší, Veronica, Brno 2010.
12. Regulační mechanismy vůči hypermarketům a velkým nákupním centrům ve vybraných státech (studie), Parlamentní institut PS PČR, Praha, 2007, s. 14.
13. [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zpravy_o_stavu_zivotniho_prostredi_publikace/\\$FILE/SOPSPZP-Zprava_ZP_CR_2015-20170301.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zpravy_o_stavu_zivotniho_prostredi_publikace/$FILE/SOPSPZP-Zprava_ZP_CR_2015-20170301.pdf) (str. 230)
14. <http://hnutiduha.cz/aktualne/europoslanci-vyraznou-vetsinou-podporili-prevenci-recyklaci-odpadu-i-obehove-hospodarstvi>

Text: Jiří Koželouh

Korektury: Lucie Pokorná

Sazba: Pavel Richter

Fotografie: Shutterstock.com, SAMphoto.cz/© PurestockX, archiv Hnutí DUHA

Hnutí DUHA, Údolní 33, 602 00 Brno, info@hnutiduha.cz, www.hnutiduha.cz

Hnutí DUHA
Friends of the Earth Czech Republic

V září 2017 vydalo Hnutí DUHA, Údolní 33, 602 00 Brno, info@hnutiduha.cz, www.hnutiduha.cz

Další úspěch může být náš společný

V naší práci dosahujeme úspěchů i díky pomoci lidí, jako jste vy. Zkuste to ještě dnes zde:

darce.hnutiduha.cz. Děkujeme!

**Hnutí DUHA prosazuje zdravé prostředí pro život, pestrou přírodu a chytrou ekonomiku.
Dokážeme rozhýbat politiky a úřady, jednáme s firmami a pomáháme domácnostem.**